

NOTĂ INFORMATIVĂ

la proiectul de lege pentru modificarea Codului de procedură penală al Republicii Moldova nr.122/2003

1. Condițiile care au impus elaborarea proiectului de act normativ și finalitățile urmărite

Prezentul proiect de lege, elaborat de către Procuratura Generală, este rezultatul evaluării mecanismului normativ existent în partea reglementărilor, care vizează sfera controlului judiciar, fiind constatată o ineficiență în aplicarea fiabilă a procedurilor respective, atât în contextul resurselor financiare (*impactul financiar-economic*), cât și în contextul restricțiilor determinate de pandemia virusului COVID-19, întrucât reducerea interacțiunii fizice directe, este chemată să protejeze participanții la procesul penal de expunerea la riscul contractării virusului și prevenirea răspândirii acestuia (*impactul social*).

Videoconferințele/teleconferințele au câștigat recunoaștere juridică prin intermediul convențiilor internaționale și unora dintre actele normative adoptate în cadrul UE precum: *Regulamentul privind obținerea de probe în materie civilă sau comercială*, *Regulamentul de stabilire a unei proceduri europene cu privire la cererile cu valoare redusă*, *Directiva privind ordinul european de anchetă în materie penală*, *Recomandările Consiliului Uniunii Europene „Promovarea utilizării și partajării de bune practici privind videoconferințele transfrontaliere în domeniul justiției în statele membre și la nivelul UE”* (Jurnalul Oficial al Uniunii Europene 2015/C 250/01).

În anul 2020, pandemia de COVID-19 și restricțiile care au urmat-o au favorizat accelerarea migrării mai multor componente ale vieții sociale în mediul online.

Acest lucru s-a întâmplat la nivel global, dar și la nivel local, în particular, în Republica Moldova pe fondul izolării fizice determinate de pandemia virusului COVID-19.

O serie de state membre au luat măsuri pentru a consolida utilizarea instrumentelor digitale de către sistemul judiciar având în vedere criza provocată de coronavirus, fiind încurajată utilizarea pe larg a instrumentelor de comunicare la distanță.

Astfel, scopul proiectului de lege este de a perfecționa cadrul legislativ reieșind din problemele și dificultățile relevate la aplicarea controlului judiciar al procedurilor prejudiciare din Titlul I, Capitolul VIII (art.300-313) din Codul de procedură penală, prin instituirea mecanismului de desfășurare a ședințelor de judecată **și prin intermediul teleconferinței**.

Or, sistemul de teleconferință și-a demonstrat deja eficiența și viabilitatea în cazul ședințelor de judecată la care sunt examinate plângeri împotriva administrației penitenciarelor și/sau a condițiilor de detenție și sunt desfășurate cu participarea de la distanță a deținuților. Acest lucru a redus nu doar cheltuielile de transport și escortare, dar și riscurile aferente procesului de transfer al deținuților în sălile de judecată.¹

Actualmente, cadrul legal prevede utilizarea sistemului de teleconferință doar la examinarea chestiunilor prevăzute de art.469, 473¹ și 473² ale Codului de Procedură Penală.

În același timp menționăm importanța și ***necesitatea extinderii utilizării acestui sistem pentru alte tipuri de proceduri juridice în procesul de reformare și modernizare a sistemului judiciar***, care le propunem în prezentul proiect de lege, ceea ce va reduce semnificativ cheltuielile inerente asigurării prezenței participanților în fața instanței (*de timp, financiare, umane etc.*).

Or, sistemul de teleconferință se dovedește a fi eficient în Moldova, în special în timpul crizei fără precedent, când ședințele de judecată cu prezența fizică a participanților sunt descurajate pentru a preveni răspândirea infecției cu COVID-19, de vreme ce sistemul modern și securizat de

¹ Instituționalizarea sistemului de teleconferință reprezintă unul dintre obiectivele Programului USAID pentru Justiție Transparentă, care, începând cu anul 2017, oferă sprijin tehnic și metodologic în acest sens. Această asistență a constat în donații de echipamente de teleconferință și sisteme de înregistrare video pentru toate cele 20 de instanțe judecătorești din țară, instruirii pentru 250 de angajați și expertiză la amendarea cadrului legal. Ulterior, echipamente de teleconferință au fost donate și penitenciarelor din Taraclia și Orhei. Potrivit datelor deținute, în anul 2019, prin intermediul aplicației de teleconferință au fost desfășurate 2 136 de ședințe de judecată, ceea ce a permis economisirea a circa 414,085 lei. Masa rotundă din 31 ianuarie 2020 a fost organizată de către Programul USAID pentru Justiție Transparentă, în parteneriat cu Agenția de Administrare a Instanțelor Judecătorești, Consiliul Superior al Magistraturii și Administrația Națională a Penitenciarelor. (Masa rotundă din 31 ianuarie 2020 a fost organizată de către Programul USAID pentru Justiție Transparentă, în parteneriat cu Agenția de Administrare a Instanțelor Judecătorești, Consiliul Superior al Magistraturii și Administrația Națională a Penitenciarelor.)

videoconferință, procurat și instalat în fiecare instanță judecătorească din Republica Moldova în anul 2018 de către Programul USAID pentru Justiție Transparentă, permite continuarea activității instanțelor judecătorești și examinarea *de către judecătorul de instrucție, de la distanță și a demersurilor și plângerilor înaintate conform prevederilor articolului 300 alin.(1)-(3¹), care pot fi examinate atât la sediul instanței cât și la sediul penitenciarului ori prin intermediul teleconferinței.*

2. Principalele prevederi ale proiectului și evidențierea elementelor noi

Pornind de la principiile de organizare și de activitate a Procuraturii și a procurorului prevăzute la art.3 din Legea nr.3/2016 cu privire la Procuratură, menționăm că, potrivit alin.(6) „*În condițiile prevederilor art.13 din prezenta lege și ale Codului de procedură penală, activitatea procurorului poate fi supusă controlului din partea procurorului ierarhic superior și a instanței judecătorești.*”

Respectiv, potrivit art.300 din Codul de procedură penală, sfera controlului judiciar cuprinde:

Articolul 300. Sfera controlului judiciar

(1) *Judecătorul de instrucție examinează demersurile procurorului privind autorizarea efectuării acțiunilor de urmărire penală, măsurilor speciale de investigații și de aplicare a măsurilor procesuale de constrângere care limitează drepturile și libertățile constituționale ale persoanei.*

(2) *Judecătorul de instrucție examinează plîngerile împotriva actelor ilegale ale organelor de urmărire penală și ale organelor care exercită activitate specială de investigații dacă persoana nu este de acord cu rezultatul examinării plîngerii sale de către procuror sau nu a primit răspuns la plîngerea sa de la procuror în termenul prevăzut de lege.*

(3) *Judecătorul de instrucție examinează plîngerile împotriva acțiunilor ilegale ale procurorului care nemijlocit exercită acțiuni de urmărire penală dacă persoana nu este de acord cu rezultatul examinării plîngerii sale de către procuror sau nu a primit răspuns la plîngerea sa de la procuror în termenul prevăzut de lege.*

(3¹) *Judecătorul de instrucție examinează cererile privind accelerarea urmăririi penale.*

(4) *Demersurile și plîngerile înaintate conform prevederilor alin.(1)-(3¹) se examinează de către judecătorul de instrucție la locul efectuării urmăririi penale sau a măsurii speciale de investigații.*

Astfel, întru simplificarea procedurii judiciare enunțate - aplicarea controlului judiciar al procedurilor prejudiciare din Titlul I, Capitolul VIII (art.300-313) din Codul de procedură penală, care ar permite examinarea *de către judecătorul de instrucție, de la distanță a demersurilor procurorului privind autorizarea efectuării acțiunilor de urmărire penală, măsurilor speciale de investigații și de aplicare a măsurilor procesuale de constrângere, a plîngerilor împotriva actelor ilegale ale organelor de urmărire penală și ale organelor care exercită activitate specială de investigații, a plîngerilor împotriva acțiunilor ilegale ale procurorului, care nemijlocit exercită acțiuni de urmărire penală, a cererilor privind accelerarea urmăririi penale, precum și a recursurilor depuse în ordinea art.437 alin.(1) pct.3¹ și 4), atât la sediul instanței cât și la sediul penitenciarului ori prin intermediul teleconferinței, propunem următoarele modificări la Codul de procedură penală, după cum urmează:*

1. La articolul 32 alineatul (2) va avea următorul cuprins:

(2) *„Demersurile, plîngerile și cererile prevăzute la articolul 300 alin.(1)-(3²), chestiunile prevăzute la art.469, 473¹ și 473², precum și recursurile depuse în ordinea art.437 alin.(1) pct.3¹ și 4) pot fi examinate la sediul instanței sau la sediul penitenciarului ori prin intermediul teleconferinței.”*

2. La articolul 300:

articolul se completează cu alineatele (3²) și (3³) cu următorul cuprins:

„(3²) Demersurile procurorului privind autorizarea efectuării acțiunilor de urmărire penală, măsurilor speciale de investigații și de aplicare a măsurilor procesuale de constrângere, plîngerile

împotriva actelor ilegale ale organelor de urmărire penală și ale organelor care exercită activitate specială de investigații, plîngerile împotriva acțiunilor ilegale ale procurorului, care nemijlocit exercită acțiuni de urmărire penală, cererile privind accelerarea urmăririi penale, precum și recursurile depuse în ordinea art.437 alin.(1) pct.3¹)și 4), pot fi înaintate și prin intermediul conexiunilor electronice. ”

„(3³)Demersurile, plîngerile și cererile depuse prin intermediul conexiunilor electronice trebuie să corespundă cerințelor legale stabilite pentru un document electronic.”

alineatul (4) va avea următorul cuprins:

„(4)Demersurile, plîngerile și cererile înaintate conform prevederilor alin.(1)-(3²) se examinează de către judecătorul de instrucție la locul efectuării urmăririi penale sau a măsurii speciale de investigații și pot fi examinate la sediul instanței sau la sediul penitenciarului ori prin intermediul teleconferinței. Dispunerea examinării cauzelor prin intermediul sistemului de teleconferință la sediile instanțelor de judecată sau la sediile instituțiilor penitenciare se efectuează prin încheiere, care nu se supune niciunei căi de atac. În aceste cazuri procurorul participă aflîndu-se în sala de ședință, sau în sediul Procuraturii în încăperi, adaptate cu condiții tehnice corespunzătoare”.

articolul se completează cu alineatul (5) cu următorul cuprins:

„(5) În cazul examinării demersurilor, plîngerilor și cererilor prevăzute la alin.(3²) prin intermediul teleconferinței, instanța de judecată asigură părților posibilitatea de a lua cunoștință de materialele cauzei. Demersurile, plîngerile și cererile se depun la instanța competentă în număr egal de copii cu numărul părților implicate în proces, cu excepția cazurilor cînd acestea au fost depuse prin intermediul conexiunilor electronice. Transmiterea și aducerea la cunoștință a materialelor pot fi realizate și prin intermediul conexiunilor electronice. Părțile au dreptul să înainteze cereri, inclusiv de recuzare, să dea explicații, să prezinte probe, inclusiv prin intermediul conexiunilor electronice. ”

Pe cale de consecință, pentru a nu crea confuzii referitor la *recursurile depuse în ordinea art.437 alin.(1) pct.4)*, este imperios a completa art.437 cu alineatele (1¹) și (1²) cu următorul cuprins:

„ (1¹) Sentințele pronunțate în procedura acordului de recunoaștere a vinovăției;”

„(1²) Sentințele adoptate în ședință preliminară;”

Menționăm, proiectul de lege va avea un impact pozitiv atât asupra funcționalității tuturor organelor de ocrotire a normelor de drept, precum și a justițiabililor, *inter alia*, resurse, costuri, timp, eficiență etc., fiind pe deplin justificat și în contextul prevenirii răspândirii infecției cu COVID-19.

Mai mult decât atât, utilizarea teleconferințelor sau a altor mijloace adecvate de comunicare la distanță ar trebui extinsă, după caz, pentru a se evita necesitatea deplasării multiple a procurorului în instanță cu scopul de a participa la procedurile judiciare, în special, prin reducerea costurilor și a eforturilor, pentru a contribui la accesul efectiv la justiție.

Or, aceasta ar oferi procurorilor posibilitatea ca demersurile privind autorizarea efectuării acțiunilor de urmărire penală, măsurilor speciale de investigații și de aplicare a măsurilor procesuale de constrîngere, precum și transmiterea materialelor, la cererea instanței, să fie realizată și prin intermediul conexiunilor electronice, iar la examinarea acestora, precum și la examinarea plîngerilor înaintate conform prevederilor articolului 300 alin.(2)-(3¹) din Codul de procedură penală să participe de la distanță, de la sediul Procuraturii, prin intermediul teleconferinței.

Cu titlu de informare, a se vedea *Raportul statistic privind examinarea demersurilor privind autorizarea efectuării acțiunilor de urmărire penală, măsurilor speciale de investigații și celor procesuale de constrîngere, precum și a plîngerilor în baza art.313 CPP de către instanțele de judecată, pentru anul 2019*, anexat la prezenta Notă informativă.

Totodată, menționăm, că proiectul de lege coroborează și cu prvederile Art. XXIII. din Legea nr.69/2020 din 21.05.2020, în vigoare din 26.05.2020 cu privire la instituirea unor măsuri pe perioada stării de urgență în sănătate publică și modificarea unor acte normative (*Monitorul Oficial nr.124-125/222 din 26.05.2020*) potrivit căruia,

(1) În scopul asigurării măsurilor de prevenire a răspândirii infecției COVID-19 în instituțiile penitenciare, pe perioada stării de urgență în sănătate publică declarate prin Hotărârea Comisiei Naționale Extraordinare de Sănătate Publică nr.10 din 15 mai 2020, examinarea cauzelor penale, inclusiv a demersurilor privind emiterea și prelungirea mandatelor de arestare, și a chestiunilor ce țin de executarea pedepselor în privința persoanelor private de libertate se efectuează doar prin intermediul sistemului de teleconferință sau în spațiile corespunzătoare la sediile instituțiilor penitenciare, fără a fi necesar acordul persoanei private de libertate.

(2) Examinarea cauzelor penale prevăzute la alin.(1) se efectuează la sediile instanțelor de judecată numai în cazuri excepționale.

(3) Instanța de judecată asigură părților posibilitatea de a lua cunoștință de materialele cauzei. Transmiterea și aducerea la cunoștință a cererilor, demersurilor și materialelor pot fi realizate, la cererea părților, și prin intermediul conexiunilor electronice.

(4) Disponerea examinării cauzelor prin intermediul sistemului de teleconferință la sediile instanțelor de judecată sau la sediile instituțiilor penitenciare se efectuează prin încheiere, care nu se supune niciunei căi de atac.

(5) Efectuarea acțiunilor de urmărire penală de către organul de urmărire penală în privința persoanelor private de libertate se realizează la sediul instituției penitenciare.

(6) Guvernul asigură funcționalitatea deplină a sistemului de teleconferință în incinta instituțiilor penitenciare și a instanțelor de judecată desemnate pentru examinarea cauzelor penale prevăzute la alin.(1).”

În același timp, apreciind eficiența examinării cauzelor penale, inclusiv a demersurilor privind emiterea și prelungirea mandatelor de arestare, și a chestiunilor ce țin de executarea pedepselor în privința persoanelor private de libertate pe perioada stării de urgență în sănătate publică, prin intermediul sistemului de teleconferință sau în spațiile corespunzătoare la sediile instituțiilor penitenciare, precum și luând în considerație art.2 alin. (4) din Codul de Procedură Penală, care prevede, că „(4) Normele juridice cu caracter procesual din alte legi naționale pot fi aplicate numai cu condiția includerii lor în prezentul cod.”, considerăm oportun promovarea prezentului proiect de lege.

3. Fundamentarea economico-financiară

Implementarea proiectului de lege nu presupune alocări sau cheltuieli financiare suplimentare din contul mijloacelor bugetare, întrucât instanțele de judecată și instituțiile penitenciare în cadrul cărora se dețin persoanele încarcerate au fost deja dotate cu echipamentele tehnice necesare, fiind realizată și instruirea personalului în acest sens.

Or, Guvernul Statelor Unite continuă să sprijine modernizarea sectorului justiției în Republica Moldova.

Lansat în anul 2017, Programul USAID pentru Justiție Transparentă susține eforturile Guvernului Republicii Moldova de a fortifica sectorul justiției, sporindu-i eficiența și transparența, deaceia valorificarea eficientă în continuare a suportului major deja oferit, este o obligație pozitivă a statului.

Relevant la caz menționăm, că potrivit portalului informativ privind sectorul justiției din Republica Moldova „Au fost achiziționate și instalate 25 de seturi suplimentare de dispozitive de videoconferință, în valoare de 151.790 USD, prin intermediul Programului Agenției Statelor Unite pentru Dezvoltare Internațională (USAID) pentru promovarea justiției deschise în toate instanțele subsidiare. Anterior, Programul furniza 20 de seturi de dispozitive de videoconferință pentru toate instanțele centrale și un set pentru Consiliul Suprem al Magistraturii, cu o valoare totală de 131.300 USD.

Pe lângă furnizarea de echipamente, experții programului de justiție deschisă al USAID au instruit toate instanțele secundare în septembrie și octombrie 2020 cu privire la utilizarea corectă a echipamentelor de videoconferință pentru ședințele de judecată la distanță.

Pentru prima dată, aplicația de videoconferință a fost testată în instanțele și instituțiile penitenciare din Moldova în noiembrie 2018. De atunci, **au avut loc aproximativ 8.500 de ședințe la distanță, autoritățile economisind mai mult de 5 milioane MDL de la transportul și escortarea deținuților la ședințele de judecată.**

Sistemele de videoconferință s-au dovedit a fi o soluție indispensabilă pentru menținerea în viață a sectorului justiției în circumstanțe excepționale, cum ar fi cele ale pandemiei COVID-19. În timpul stării de urgență, introdusă în perioada 17 martie 2020 - 15 mai 2020, instanțele au organizat peste 800 de ședințe în cele mai urgente cazuri.

Mai târziu, după introducerea urgenței de sănătate publică, numărul ședințelor judecătorești la distanță a crescut semnificativ datorită modificărilor legislative care au permis utilizarea sistemului de videoconferință pentru toate cauzele penale. Astfel, în perioada 16 mai - 23 octombrie 2020, s-au ținut peste 6.000 de ședințe în instanță prin videoconferință.

Echipamentele de videoconferință au ajutat autoritățile să prevină răspândirea infecției în instanțe și închisori, asigurând totodată respectarea drepturilor persoanelor private de libertate și evitarea întârzierilor lungi în cazurile lor.”²

Procuratura Generală, Ministerul Afacerilor Interne (IGP) și Centrul National Anticorupție, în IDP a căroră sunt deținute persoane vor pune în aplicare prevederile prezentei legi din contul și în limita cheltuielilor aprobate pentru anul bugetar respectiv.

4. Modul de încorporare a actului în cadrul actului normativ în vigoare

Proiectul de lege se va încorpora perfect în sistemul legislativ în vigoare, iar adoptarea acestuia va determina consolidarea cadrului normativ existent.

5. Avizarea și consultarea publică a proiectului

În scopul respectării prevederilor *Legii nr.239-XVI din 13 noiembrie 2008 privind transparența în procesul decizional*, proiectul de lege a fost plasat pe pagina web a Procuraturii (directorul „Transparență”, compartimentul „Transparență decizională”).

Procuratura Generală

² USAID donează 25 de seturi de conferințe video suplimentare pentru modernizarea instanțelor din Republica Moldova (29.10.2020)